Religion and Health

ORIGINAL ARTICLE

2024, Vol: 12, No: 2, Pages: 84-94.

Comparison of Dawkins and Motahhari's Views on Abortion Based on strengths, Weaknesses, Opportunities, And Threats Analysis

Atefeh Khazai[1], Gholamhossein Khedri[2]*, Elham Sepahvand[3]

1- Graduated in Philosophy, Postgraduate Education Center, Payam Noor University, South Tehran Center, Tehran, Iran
2- Associated Professor at Department of Philosophy, Theology and Ethics, Payame Noor University, Tehran, Iran
3- Assistant Professor of Nursing and Midwifery, Social Determinants of Health Research Center, Lorestan University of Medical Sciences, Khorramabad, Iran

***Corresponding Author:**
Gholamhossein Khedri, Theology and Ethics, Payame Noor University, Tehran, Iran

Email: gh.khedri@pnu.ac.ir

Received: 27 Jun 2024
Revised: 22 Sep 2024
Accepted: 18 Mar 2025

Abstract

The imposition of legal restrictions on unsafe abortions, the risk to women's mental and physical health, the increase in healthcare costs, and its impact on the national health budget necessitate a thorough examination of this issue. One of the most influential thinkers in this field is Richard Dawkins (born March 26, 1941), an English ethologist, evolutionary biologist, and atheist who is a staunch advocate of abortion and calls for the removal of all restrictions on it. Evolution and consequentialist ethics are the two main foundations of his argument.
Motahhari, as a philosopher and theologian who grounds his ideas in religious knowledge and ethics while also using philosophical and rational interpretations to challenge and reinterpret these concepts, contrasts with Dawkins. From his perspective, abortion is the killing of a soul, although saving the mother's life takes precedence in case of conflict.

This research, using content analysis, aims to analyze and evaluate the strengths, weaknesses, opportunities, and threats of both viewpoints based on the strengths, weaknesses, opportunities, and threats analysis.

Keywords: Abortion, Dawkins, Consequentialism, Evolution, Motahhari

▶ **Citation:** Khazai A, Khedri Gh, Sepahvand E. Comparison of Dawkins and Mutahhari's Views on Abortion Based on SWOT Analysis. Religion and Health, Autumn & Winter 2024; 12(2):84-94 (Persian). Doi: 10.32592.Jrh.12.2.84

[Downloaded from jrh.mazums.ac.ir on 2026-11-19]

[DOI: 10.32592/Jrh.12.2.84]

دین و سلامت
مقاله پژوهشی اصیل
دوره ۱۲، شماره ۲، سال ۱۴۰۳ صفحه: ۹۴-۸۴

مقایسه آراء داوکینز و مطهری در باره سقط جنین براساس جدول سوات

عاطفه خزایی[۱]، غلامحسین خدری[۲*]، الهام سپهوند[۳]

۱- فارغ‌التحصیل رشته فلسفه، مرکز تحصیلات تکمیلی، دانشگاه پیام نور مرکز تهران جنوب، تهران، ایران
۲- دانشیار گروه فلسفه، کلام و اخلاق دانشگاه پیام نور، تهران، ایران
۳- استادیار آموزش پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت، دانشگاه علوم‌پزشکی لرستان، خرم آباد، ایران

*** مؤلف مسئول:**
غلامحسین خدری، گروه فلسفه، کلام و اخلاق دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران

Email: gh.khedri@pnu.ac.ir

دریافت: ...
اصلاحات: ...
پذیرش: . . .

چکیده

محدودیت‌های قانونی بر روند شکل‌گیری سقط‌های غیربهداشتی، به خطر افتادن سلامت روانی‌جسمانی زنان، افزایش هزینه‌های درمانی و اثرات آن بر بودجه بهداشتی کشور، نیازمند واکاوی آن است. یکی از تأثیرگذارترین متفکّران در این حوزه، ریچارد داوکینز (۲۶ مارس ۱۹۴۱)، رفتارشناس و زیست‌شناس تکامل‌گرای خداناباور انگلیسی، است که سرسختانه مدافع سقط جنین و خواستار لغو همه محدودیت‌های آن است. تکامل و پیامدگرایی اخلاقی دو مبنای اصلی وی در این مدّعاست.

مطهّری به‌عنوان فیلسوف متألّه‌ای که بنیان اندیشه‌های خود را از معارف دینی و اخلاق اخذ کرده است، اما در مواجهه و بازخوانی آن از مفهوم‌سازی‌های فلسفی و عقلی مدد می‌گیرد، در نقطه مقابل داوکینز جای می‌گیرد. از منظر وی، سقط جنین قتل نفس است، گرچه در صورت تعارض با حیات مادر، حفظ جان مادر در اولویت قرار دارد. این پژوهش با روش تحلیل محتوایی، تلاش خواهد کرد تا براساس جدول سوات (SWOT)، نقاط قوّت، ضعف، تهدید و فرصت هر دو دیدگاه را تحلیل کند که در ارزیابی کلی ما، نظریه مطهّری سازگاری بیشتری با اخلاق، عقلانیت اجتماعی و اعتقادات دینی نسبت به نظریه داوکینز دارد.

واژه‌های کلیدی: سقط جنین، داوکینز، مطهّری، تکامل، پیامدگرایی

◄ **استناد:** خزایی، عاطفه؛ خدری، غلامحسین؛ سپهوند، الهام. مقایسه آراء داوکینز و مطهری در باره سقط جنین بر اساس جدول سوات. دین و سلامت، پاییز و زمستان ۱۴۰۳؛۱۲(۲): ۹۴-۸۴ (فارسی).

[Downloaded from jrh.mazums.ac.ir on 2026-11-19]
[DOI: 10.32592/Jrh.12.2.84]

مقدمه

سقط جنین یکی از مسائل پیچیده و چالش‌برانگیز در اخلاق و فلسفه است که از دیرباز موردگفت‌وگو بوده است. در علم پزشکی، سقط جنین به معنای ختم حاملگی (پایان بارداری) قبل از هفته بیستم در نظر گرفته می‌شود که ممکن است به‌صورت خودبه‌خودی (صورت خودبه‌خودی به معنی اتفاق افتادن چیزی بدون دخالت مستقیم و عمدی یک عامل خارجی است) یا به شکل القایی (شکل القایی به معنی ایجاد یا تحریک شدن یک رویداد یا پدیده به‌وسیله یک عامل خارجی است) صورت پذیرد (۸). آماری که توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ارائه شده است، سالیانه حدود ۸۰ هزار سقط جنین در ایران انجام می‌شود که بیشتر آن‌ها غیرقانونی و غیربهداشتی هستند (۳۳). امروزه مسائل اعتقادی، قانون، عرف و اخلاقْ موضوع سقط جنین را به‌نوعی تحت‌الشعاع خود قرار داده و دراین‌خصوص مسائل روانی و اجتماعی نیز بر روی آن تأثیر گذاشته است تا جایی که اکنون سقط جنین به‌عنوان یک معضل اجتماعی مطرح بوده و درنهایت سلامت خانواده و جامعه را دچار مشکل ساخته است. ازطرفی هم سقط غیرسالم یکی از بزرگ‌ترین مشکلات بهداشتی، به‌خصوص در کشورهای درحال‌توسعه، قلمداد می‌شود (۴). طبق آمار سایت سازمان بهداشت جهانی در سال ۲۰۱۲، تخمین زده می‌شود هر سال حدود ۴۶ میلیون سقط در شکل‌های متفاوت و با دلائل مختلف و به‌صورت ایمن و یا غیربهداشتی و پرخطر انجام پذیرد (۳۳).

کلیسای کاتولیک هرگونه اقدام مستقیم برای سقط جنین را منع و نکوهش کرده و معتقد است که کشتن انسان بی‌گناه نادرست است و این خود یکی از عوامل جدایی و تمایز مسیحیانِ معتقد با افرادی است که هیچ‌گونه اعتقادی به مسائل مذهبی ندارند و درنتیجه ممنوعیت و محکومیت هرگونه اقدامی برای سقط جنین از همان ابتدا را صادر کردند (۲۷). آیین یهود هم سقط جنین را ممنوع اعلام کرده و در غیر درمان مادر، آن را مجاز نمی‌داند (۲۸). در آموزه‌های زرتشت نیز سقط جنین مردود شمرده شده و تنها در موارد خاص می‌توان آن را انجام داد (۱). فمنیست‌ها ازسوی‌دیگر مادر را برای سقط جنین خود تام‌الاختیار دانسته و معتقدند که لازم نیست مادر برای سقط جنین به هیچ قانون و یا دلیل موجّهی پایبند باشد (۲). غالب متألّهان اسلامی به‌دلیل ارزش ذاتی که در اسلام برای انسان قائل است، برای جنین حتّی در مرحله انعقاد نطفه و قبل از دمیده شدن روح، کرامتی ذاتی در نظر گرفته‌اند. بنابراین حفظ و نگهداری او را وظیفه همگان و به‌ویژه والدین آن می‌داند.

این تحقیق به بررسی و مقایسه نظرات دو متفکّر در دو سنّت دینی و الحادی می‌پردازد و به مبانی آنان خواهد پرداخت و همچنین بیان می‌کند که تا چه اندازه این نگرش‌ها از وجاهت عقلانی مستقل از وحی و دین درخصوص سقط جنین برخوردارند. درهمین‌راستا، با بهره‌گیری از جدول SWOT (یک ابزار تحلیل استراتژیک است که برای ارزیابی نقاط قوّت، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهای یک موضوع یا ایده استفاده می‌شود. درمورد موضوع پیچیده‌ای مانند سقط جنین، از این ابزار برای مقایسه و تحلیل دو دیدگاه متضاد، به‌عنوان‌مثال، دیدگاه طرف‌داران و مخالفان سقط جنین، استفاده کردیم) به بررسی نقاط قوّت و ضعف ازیک‌طرف و فرصت‌ها و تهدیدهای آرای آنان ازطرف‌دیگر می‌پردازیم. استدلال‌های مطرح‌شده در دفاع از سقط جنین و همچنین در عدم جواز عقلانی آن، بسیار متنوّع و گسترده‌اند. به‌همین‌دلیل، این مسئله درحال‌حاضر به یکی از پیچیده‌ترین موضوعات در حوزه‌های اخلاق پزشکی، فلسفه و دیگر علوم تبدیل شده است (۲۶).

۲- بیان مسئله و پیشینه

از متفکّرانی که نظریه حقّ سقط جنین را به‌طور مطلق طرح کرده و خواهان لغو همه محدودیت‌ها دررابطه‌با آن شده است، داوکینز (ریچارد داوکینز متفکّر ملحد و زیست‌شناس تکامل‌گرای انگلیسی است. او متولّد ۱۲ مارس ۱۹۴۱ نایروبی کنیا و استاد بازنشسته دانشگاه آکسفورد است) از پیروان داروین است. او تلاش کرده است در همین چهارچوب به تبیین مقولات مختلف زندگی

[Downloaded from jrh.mazums.ac.ir on 2026-11-19]

[DOI: 10.32592/Jrh.12.2.84]

انسان بپردازد (۲۹). او ازجمله افرادی است که عقایدش درباره سقط جنین تأثیرگذار بوده است. همچنین، متفکّران بزرگی همچون آلوین پلاتینگا (Alvin Plantinga)، ریچارد سویین برن (Richard Swinburne)، کیث وارد (Keith Ward) و آلستر مک‌گراث (Alister McGrath) به تحلیل و بررسی مبانی فکری او پرداخته‌اند که نشان‌دهنده اهمیت بالای اندیشه‌اش است (۱۷).

مطهّری، فیلسوف شیعی، در آثار متعدد خود به موضوع سقط جنین پرداخته است. وی بر این باور است که حیات از زمانی آغاز می‌شود که روح در بدن دمیده می‌شود، هرچند زمان دقیق این فرایند مشخص نیست. به‌همین‌دلیل، جنین در رحم از زمان انعقاد نطفه باید به‌عنوان یک انسان در نظر گرفته شود و طبق اصول اسلامی، حقّ حیات برای جنین وجود دارد. ازنظر متألّهان شیعه، این دیدگاه به‌ویژه از چهارماهگی به بعد، براین‌اساس است که جنین به‌طور کامل یک انسان محسوب می‌شود (۱۷).

پیشینه تحقیق

مطالعه‌ای توسط نیک‌زاد و جورسرایی در سال ۱۳۹۳ درخصوص بررسی سقط جنین از دیدگاه فقهی انجام گرفت و فتاوی عمده فقها و علمای معاصر شیعه بررسی و مشخص شد که حرمت سقط جنین از دیدگاه اکثر فقها یک مسئله مطلق نبوده و استثناپذیر است. براساس قاعده نفی عسروحرج، حکم حرمت سقط جنین برداشته می‌شود. مزاحمت جنین با حیات مادر نیز می‌تواند مجوّزی برای سقط جنین باشد (۲۵). مطالعه دیگری توسط شرف و حاجی‌زاده در سال ۱۳۹۸ درخصوص استدلال ریچارد داوکینز در دفاع از سقط جنین صورت گرفت و با روش توصیفی‌تحلیلی، مبانی فکری داوکینز و استدلال وی در دفاع از سقط جنین بررسی شد. طبق این مطالعه، داوکینز معتقد است چون جنین انسان از نیروی تفکّر بهره‌مند نیست و ازاین‌نظر در سطح حیوانات است و ازطرفی درک او از لذت و درد پایین‌تر از درک حیوانات است، همان‌طور که درجهت اهداف انسانی، حیوانات را از بین می‌بریم، می‌توانیم جنین را نیز در مواردی که منفعت آن از ضررش بیشتر است، سقط کنیم (۲۹). پژوهشی دیگر توسط آصف محسنی درخصوص سقط جنین در فقه اسلامی صورت پذیرفته است که در فرض اوّل آن، چنین بیان شده که میان اندیشه‌های شیعه و سنّی در حرمت سقط جنین، اختلافی وجود ندارد؛ زیرا جنین دارای حیات است و براساس تمام آیات و احادیث، سقط جنین، قتل یا کشتن انسان محسوب می‌شود. در فرض دوم برخی از اهل سنّت، آن را جایز، اما شیعیان حرام می‌دانند، هرچند در این فرض استثنائاتی هم وجود دارد. بعضی از پزشکان معتقد هستند اسپرماتوزوئد و تخمک مؤنث، قبل از عمل لقاح نیز از حیات برخوردارند (۲۶). مطالعه دیگری توسط حسین اترک در سال ۱۳۸۷ صورت گرفته که در آن مخالفان سقط جنین از همان ابتدایی‌ترین مراحل رشد و تکاملی جنین به او به‌عنوان یک شخص کامل اخلاقی نگاه کرده و برای او به‌سان انسان کامل، حقوق اخلاقی تمام را قائل هستند که مهم‌ترین این حقوق حقّ مصونیت از قتل است و برعکس، موافقان سقط جنین بیشتر روی استقلال اخلاقی و اصل خودمختاری زن تأکید و به حقوق اخلاقی جنین اعتقادی ندارند (۲). تحقیقات بالا یا فقط از جنبه فقهی مسئله را دنبال کرده یا پژوهش را معطوف به اندیشه داوکینز کرده‌اند. اما در اینجا نخست به‌صورت مقایسه‌ای پژوهش صورت گرفته که کار جدیدی است، به‌خصوص که ارزیابی جهات چهارگانه در ماتریس سوات هم برای مقایسه به کار گرفته شده که این کار سابقه‌ای نداشته و در حدّ خودش جدید است.

۳- مبانی اندیشه داوکینز درباره سقط جنین

به اعتقاد داوکینز، انسان بودن یک سلول جنینی و ویژگی‌هایی که به‌صورت بالقوّه یا بالفعل به همراه دارد، هیچ‌گاه نمی‌تواند برای او ازنظر حقوقی و اخلاقی، حق و جایگاهی را تعیین کند (۱۰). وی دیدگاه خودش را عمدتاً برپایه دو اصل اساسی تکامل‌گرایی و پیامدگرایی شکل می‌دهد. این دو اصل، نقش محوری در شکل‌گیری دیدگاه‌های او درخصوص مسائل مختلف ازجمله سقط جنین ایفا می‌کنند. وی با نگاهی عمیق به نظریه تکامل داروین، معتقد است که تمام موجودات زنده، ازجمله انسان، محصول فرایندی طولانی و تصادفی از انتخاب طبیعی هستند. این فرایند براساس اصل بقای اصلح، به بقای ژن‌هایی منجر می‌شود که سازگاری بیشتری با

[Downloaded from jrh.mazums.ac.ir on 2026-11-19]
[DOI: 10.32592/Jrh.12.2.84]

محیط دارند. مهم‌ترین مفاهیم تکامل‌گرایی از دیدگاه داوکینز عبارت‌اند از:

۳-۱ ژن‌محوری: داوکینز معتقد است که ژن‌ها واحد اصلی انتخاب طبیعی‌اند و موجودات زنده صرفاً وسیله‌ای برای بقا و تکثیر ژن‌ها هستند.

۳-۲ عدم وجود هدف: در فرایند تکامل، هیچ هدفی وجود ندارد و همه‌چیز براساس تصادف و انتخاب طبیعی رخ می‌دهد.

۳-۳ انسان به‌عنوان یک ماشین زنده: داوکینز انسان را به‌عنوان یک ماشین بسیار پیچیده می‌بیند که توسط ژن‌ها برنامه‌ریزی شده است.

دیدگاه تکامل به چالز داروین نسبت داده می‌شود، اما دانشمندانی چون لایل (Lyle)، لامارک (Lamarck)، بوفون (Buffon) و غیره به شکل‌گیری مبانی فکری او کمک کرده‌اند (۳). ازنظر داوکینز، مولکول‌ها و سلول‌های پیچیده جانداران امروزی محصول تکثیر مولکول اوّلیه پیچیده‌ای هستند که در کنار مولکول‌های ساده وجود داشته است. ازنظر او، نظریه تکامل نوعی جهان‌بینی است که برمبنای آن، بدون پیش‌فرض گرفتن خدا به‌عنوان طراحی حکیم، می‌توانیم نحوه پیدایش عالم را تبیین کنیم (۱۰). نظر او بر این است که همان‌طور که شکل‌های منظم و پیچیده ماسه‌ها در کنار دریا نتیجه برخورد تصادفی امواج با آن‌هاست، پیچیدگی موجودات زنده نیز به‌طور تصادفی و ازطریق نظریه تکامل قابل‌تبیین است. او دو نوع انتخاب طبیعی را تمیز می‌دهد: انتخاب طبیعی تک‌مرحله‌ای و انتخاب طبیعی انباشتی. به عقیده‌اش، موجودات زنده حاصل انتخاب انباشتی هستند. در انتخاب طبیعی تک‌مرحله‌ای، تکامل وجود ندارد؛ به‌عنوان‌مثال، اگر چنین انتخابی در میان سنگ‌ریزه‌ها یا ماسه‌ها اتفاق بیفتد، آن‌ها را به‌طور دفعی و برای همیشه دسته‌بندی می‌کند. اما در انتخاب طبیعی انباشتی، موجوداتی که انتخاب می‌شوند، پیچیده‌تر و تکامل‌یافته‌تر می‌شوند و مجدّداً در مسیر انتخاب طبیعی قرار می‌گیرند. ازنظر او، انتخاب طبیعی فرایندی بدون غایت است که منبع پیدایش جهان به‌شمار می‌آید.

اما پیامدگرایی از دیدگاه داوکینز به‌این‌معناست که ارزش یک عمل به نتایج آن بستگی دارد. از دیدگاه داوکینز، یک عمل اخلاقی است که بیشترین سود را برای بیشترین افراد داشته باشد. او معتقد است که در ارزیابی مسائل اخلاقی، باید به‌طور عقلانی و علمی به پیامدهای اعمال توجه کرد. نتیجه‌گرایان [پیامدگرایی (Consequentialism) نتیجه‌گرایی (Teleology). در نگاه اوّل، ممکن است مفاهیم پیامدگرایی و نتیجه‌گرایی به‌عنوان دو مفهوم هم‌معنا به نظر برسند. اما درواقع، تفاوت‌های ظریفی بین این دو وجود دارد که درک آن‌ها برای تحلیل و ارزیابی رفتارهای اخلاقی بسیار مهم است. پیامدگرایی یک نظریه اخلاقی است که براساس آن، خوب یا بد بودن یک عمل به نتایج یا پیامدهای آن عمل بستگی دارد. به‌عبارت‌دیگر، در پیامدگرایی ارزش اخلاقی یک عمل به میزان خوشبختی، لذت یا خیرخواهی‌ای که برای بیشترین تعداد افراد به همراه دارد، سنجیده می‌شود. نتیجه‌گرایی یک مفهوم گسترده‌تر است که به هر نظریه‌ای اشاره دارد که بر هدف یا غایت نهایی یک عمل یا فرایند تأکید می‌کند. به‌عبارت‌دیگر، نتیجه‌گرایی به این سؤال پاسخ می‌دهد که هدف نهایی یک عمل چیست؟ ارتباط پیامدگرایی و نتیجه‌گرایی در این است که پیامدگرایی یکی از انواع نتیجه‌گرایی است. در پیامدگرایی، هدف نهایی معمولاً حداکثر کردن خوشبختی یا خیرخواهی است. بااین‌حال، همه نظریه‌های نتیجه‌گرا لزوماً پیامدگرا نیستند؛ برخی نظریه‌های نتیجه‌گرا ممکن است بر اهداف دیگری مانند تحقّق عدالت یا رشد شخصی تأکید کنند) بیشتر به‌طور عملی معتقدند که اخلاقی بودن یک عمل باید براساس نتایج آن موردقضاوت قرار گیرد (۱۰).

مهم‌ترین مفاهیم پیامدگرایی از دیدگاه داوکینز عبارت‌اند از:

۳-۴ اهمیت نتایج: نتایج یک عمل، مهم‌ترین معیار برای ارزیابی اخلاقی آن است.

۳-۵ عدم وجود ارزش ذاتی برای زندگی: ازنظر داوکینز، زندگی به‌خودی‌خود ارزشی ندارد و ارزش آن به نتایجی بستگی دارد که ایجاد می‌کند.

۳-۶ ضرورت تفکّر انتقادی: داوکینز بر اهمیت تفکر انتقادی و به چالش کشیدن باورهای سنّتی تأکید می‌کند.

برمبنای پیامدگرایی، خیر بر درستی و وظیفه برتری دارد (۹). ازنظر پیامدگرایان، ارزش‌های اخلاقی مطلق نیستند و ارزش اعمال به نتایج بیرون از اخلاق وابسته است (۱۲). برای مثال، اگر هدف از اخلاقْ گسترش

[Downloaded from jrh.mazums.ac.ir on 2026-11-19]

[DOI: 10.32592/Jrh.12.2.84]

خوشبختی و رهایی از درد یا ایجاد بیشترین مقدار آزادی ممکن در جهان یا ادامه بقای گونه ماست، دراین‌صورت پیامدگرایی پذیرفته شده است (۱۶). براساس گزارش داوکینز از نقش ژن‌ها در اخلاق، می‌توان نظریه اخلاقی موردنظر او را خودگرایی دانست که نوعی پیامدگرایی است. اما ازطرف‌دیگر، داو کینز بر محوریت لذت و پرهیز از درد به‌عنوان اصلی کلی یاد می‌کند که باید محور تمامی رفتارهای انسان باشد (۷). برخی از شارحان وی با توجه به نظریات وی درخصوص سقط جنین و اتانازی معتقدند داوکینز پس از نقد دین و انکار وجود خدا تلاش کرده است تا نوعی سودگرایی را مطرح کند که لذّت‌گرا بوده و افزایش دادن بیشترین خیـر برای بیشترین افراد را در دستور کار خود دارد (۱۳).

با توجه به این مسئله می‌توان گفت خودگرایی اخلاقی موردنظر داوکینز درنهایت وقتی وارد حوزه مسائل عملی زندگی می‌شود، با توجه به محوریت اصل لذت در آن به سودگرایی کلاسیک نزدیک می‌شود که برمبنای آن باید بیشترین لذت را برای بیشترین افراد به وجود بیاوریم و افرادی چون جرمی بنتام و میل از بنیان‌گذاران اصلی این نوع سودگرایی هستند.

داوکینز با ترکیب دو اصل بالا، به دیدگاه‌های جالبی درمورد مسائل مختلف می‌رسد. به‌عنوان‌مثال، او درمورد سقط جنین معتقد است که:

۳-۷ جنین یک انسان کامل نیست: ازنظر او، جنین در مراحل اوّلیه رشد، یک انسان کامل نیست و ارزش ذاتی یک انسان بالغ را ندارد.

۳-۸ حقّ انتخاب زنان: داوکینز بر حقّ انتخاب زنان برای تصمیم‌گیری درمورد بدن خود تأکید می‌کند و سقط جنین را به‌عنوان یکی از این حقوق می‌داند.

۳-۹ پیامدهای اجتماعی: او معتقد است که ممنوعیت سقط جنین می‌تواند به مشکلات اجتماعی بسیاری منجر شود.

ازنظر داوکینز، مخالفان سقط جنین معتقدند سقط جنین کار درستی نیست؛ زیرا با سقط کردن جنینی که سیستم عصبی‌اش تشکیل شده است، او را آزار می‌دهیم. اما چرا زجر کشیدن یک جنین که درک اندکی از درد و لذت دارد تا این حد برایمان مهم است، اما از بین بردن حیواناتی که از سیستم عصبی کاملی برخوردارند، برای ما بی ارزش است (۱۰)؟ یک زن شخصاً حقّ سقط جنین دارد و من او را به خاطر این کار محکوم نمی‌کنم (۱۰).

تلقّی داوکینز این است که نظرات وی براساس یک رویکرد علمی و فلسفی خاص شکل گرفته است و صدالبته که با باورهای مذهبی و اخلاقی بسیاری از افراد در تضاد است. نگرش تکاملی و پیامدگرایی وی را می‌توان به‌عنوان مهم‌ترین پیش‌فرض‌های داوکینز درباره پرسش و پاسخ او در مسئله سقط جنین قلمداد کرد (۱۱). ازنظر داوکینز، برای تبیین پیچیدگی‌های طبیعت و قوانین حاکم بر آن، علم کفایت می‌کند و به فرض وجود خدا نیازی نیست. وی معتقد است نظریه تکامل به‌نحوی ساده‌تر و معقول‌تر، نحوه پیدایش جهان را تبیین می‌کند، حال‌آنکه در نظر گرفتن خدا به‌عنوان علت فاعلی عالم، مسئله را پیچیده‌تر می‌کند (۱۰).

۴- تحلیل منطقی نظریه داوکینز براساس جدول سوات (SWOT)

جدول ۱ همان جدول سوات یا ماتریس SWOT یک ابزار تحلیل محتوایی است که برای ارزیابی نقاط قوّت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای یک تحقیق علمی از آن استفاده می‌شود و با استفاده از این ابزار می‌توانیم نقاط قوّت و ضعف یک نظریه را شناسایی کنیم، فرصت‌ها را به چنگ آوریم و تهدیدها را کاهش دهیم. البته استفاده از جدول سوات برای تحلیل مسئله سقط جنین با چالش‌هایی هم همراه است. باوجوداین، می‌تواند به‌عنوان یک ابزار مکمّل برای سازمان‌دهی افکار و شناسایی جوانب مختلف مسئله مورداستفاده قرار گیرد.

۴-۱ نقاط قوّت نظریه داوکینز: برخی از نقاط قوت این نظریه عبارت‌اند از:

۴-۱-۱ ترویج تفکّر علمی: داوکینز به‌عنوان یک دانشمند، همواره بر اهمیت تفکّر انتقادی و روش علمی تأکید کرده است. او تلاش کرده است تا پیچیدگی‌های زیست‌شناسی تکاملی را به زبان ساده برای عموم مردم توضیح دهد و به‌این‌ترتیب، آگاهی عمومی درمورد تکامل را افزایش داده است.

۴-۱-۲ انتقاد از خرافات و شبه‌علم: داوکینز به‌شدت از خرافات، شبه‌علم و باورهای غیرعلمی انتقاد می‌کند. او معتقد است که این باورها مانع از پیشرفت علمی و

[Downloaded from jrh.mazums.ac.ir on 2026-11-19]
[DOI: 10.32592/Jrh.12.2.84]

اجتماعی می‌شوند.

جدول ۱. سوات (SWOT)

متفکّر	قوّت	ضعف	تهدید	فرصت
داوکینز	۱- ترویج تفکّر علمی ۲- انتقاد از خرافات و شبه‌علم ۳- تأکید بر نقش ژن در تکامل	۱- ساده‌سازی بیش‌ازحد تکامل ۲- تکیه بر کاهش‌گرایی ژنتیکی ۳- انتقادهای اخلاقی	۱- ترویج بی‌ارزشی حیات ۲- تضعیف خانواده و ارزش‌های سنتی ۳- افزایش تنش‌های اجتماعی و مذهبی	۱- تأکید بر اهمیت علم ۲- به چالش کشیدن باورهای سنّتی ۳- توجه به حقوق زنان
مطهّری	۱- تأکید بر حرمت نفس انسان ۲- اهمیت حیات از بدو انعقاد نطفه ۳- توجه به ابعاد روحی و روانی	۱- عدم تطبیق کامل با پیشرفت‌های پزشکی ۲- توجه کمتر به حقوق زنان ۳- عدم توجه کافی به شرایط اجتماعی و اقتصادی	۱- تبعیض علیه زنان ۲- نسبیت‌گرایی اخلاقی ۳- فمینیسم رادیکال	۱- بنیان اخلاقی قوی ۲- توجه به ابعاد روحی و روانی ۳- تأکید بر خانواده و جامعه
ارزیابی و جمع‌بندی نهایی	۱- ارائه چهارچوب اخلاقی و دینی، برای درک عمیق‌تری از مسئله سقط جنین، راهکارهای مناسب‌تری برای مواجهه	۲- با لحاظ معیار حقّ زیستن (حیات)، دایره مدار حیات است.	۳- جان دادن و گرفتن از ما نیست که به دست ما، مجوّز سقط صادر شود.	۴- والدین، ارگان‌های ظاهری و خصوصیات ژنتیکی، عوامل تشخص فرد از نوع انسانی هستند.

۳-۱-۴ تأکید بر نقش ژن در تکامل: یکی از مهم‌ترین مفاهیم داوکینز، مفهوم «ژن خودخواه» است. او معتقد است که ژن‌ها به‌عنوان واحدهای اساسی تکامل، به‌دنبال تکثیر خود هستند و این انگیزه، رفتار موجودات زنده را شکل می‌دهد. این ایده اگرچه ساده‌انگارانه به نظر می‌رسد، اما در درک برخی از پدیده‌های تکاملی مفید بوده است.

۲-۴ نقاط ضعف نظریه داوکینز: برخی از نقاط ضعف اصلی نظریات او عبارت‌اند از:

۱-۲-۴ ساده‌سازی بیش‌ازحد تکامل: یکی از انتقادات اصلی به داوکینز، ساده‌سازی بیش‌ازحد فرایند پیچیده تکامل است. او با تأکید بر نقش ژن‌ها به‌عنوان «ژن‌های خودخواه»، گاهی‌اوقات از نقش عوامل محیطی، فرهنگی و اپی‌ژنتیک در شکل‌گیری موجودات زنده غافل می‌شود.

۲-۲-۴ تکیه بر کاهش‌گرایی ژنتیکی: داوکینز غالباً بر سطح ژن تمرکز می‌کند و از سطوح بالاتر مانند سلول، بافت، اندام و ارگانیسم غافل می‌شود. این رویکرد در فهم برخی جنبه‌های تکامل مفید است، اما برای درک کامل پیچیدگی‌های آن کافی نیست.

۳-۲-۴ انتقادهای اخلاقی: برخی منتقدان معتقدند که تأکید داوکینز بر «ژن خودخواه» می‌تواند به توجیه رفتارهای خودخواهانه و بی‌پروا در انسان منجر شود.

همچنین، رویکرد ضدّمذهبی او، به‌ویژه در کتاب *خدای توهّم*، به‌عنوان تندروی و بی‌احترامی به باورهای دیگران تلقّی می‌شود.

۳-۴ فرصت‌های نظریه داوکینز: نکاتی که می‌توان دراین‌باره اشاره کرد، عبارت‌اند از:

۱-۳-۴ تأکید بر اهمیت علم: داوکینز با تأکید بر اهمیت علم و روش علمی، تلاش می‌کند تا بحث درباره سقط جنین را از دامنه باورهای مذهبی و احساسات شخصی خارج کند و براساس شواهد علمی به آن بپردازد. این رویکرد می‌تواند به ایجاد یک گفت‌وگوی منطقی‌تر و مبتنی‌بر واقعیت کمک کند.

۲-۳-۴ به چالش کشیدن باورهای سنّتی: داوکینز با به چالش کشیدن باورهای سنّتی درمورد حیات و ارزش آن، به‌ویژه درمورد جنین، می‌تواند به بازنگری در برخی از باورهای مذهبی و فرهنگی کمک کند.

۳-۳-۴ توجه به حقوق زنان: داوکینز از حقّ زنان برای تصمیم‌گیری درباره بدن خود دفاع می‌کند و به یک موضوع کلیدی در حقوق زنان می‌پردازد.

۴-۴ تهدیدهای نظریه داوکینز

دیدگاه داوکینز درمورد سقط جنین، بیشتر یک

[Downloaded from jrh.mazums.ac.ir on 2026-11-19]
[DOI: 10.32592/Jrh.12.2.84]

دیدگاه علمی است که براساس شواهد و منطق شکل گرفته است و به‌خودی‌خود تهدیدی برای کسی محسوب نمی‌شود. بااین‌حال، برخی از موارد را به‌عنوان تهدید می‌توان بیان کرد که عبارت‌اند از:

۴-۴-۱ به ترویج بی‌ارزشی حیات منجر شود: برخی منتقدان معتقدند که تأکید داوکینز بر جنبه‌های بیولوژیکی سقط جنین و نادیده گرفتن ابعاد اخلاقی آن می‌تواند به این برداشت منجر شود که حیات انسانی در مراحل اوّلیه رشد، ارزشی ندارد و سقط جنین یک عمل بی‌ضرر است.

۴-۴-۲ به تضعیف خانواده و ارزش‌های سنّتی بینجامد: برخی دیگر معتقدند که دیدگاه داوکینز می‌تواند به تضعیف نهاد خانواده و ارزش‌های سنتی مرتبط با آن منجر شود.

۴-۴-۳ به افزایش تنش‌های اجتماعی و مذهبی دامن بزند: بحث درباره سقط جنین، به‌ویژه در جوامع مذهبی، بسیار حساس است و دیدگاه‌های متفاوت در این زمینه می‌تواند به افزایش تنش‌های اجتماعی و مذهبی بینجامد.

درنهایت، نظریات داوکینز، مانند هر نظریه علمی دیگری کامل نیست و محدودیت‌هایی دارد و قابل نقد و بررسی است. باوجوداین، او به‌عنوان یکی از چهره‌های شاخص زیست‌شناسی تکاملی، نقش مهمی در ترویج تفکّر علمی و افزایش آگاهی عمومی ایفا کرده است. نقدهای وارد بر نظریات او قابل‌تأمّل است. داوکینز معتقد است مخالفان مذهبی سقط جنین تصوّر می‌کنند جنین‌ها نمونه‌هایی از زندگی انسانی هستند و بنابراین با راهنمایی‌های دینی مطلق‌گرا، سقط جنین به‌سادگی اشتباه و نوعی قتل محسوب می‌شود. اما با توجه به اینکه جنین فاقد سیستم عصبی است، آیا نباید مادری که سیستم عصبی‌اش به‌خوبی رشد کرده، حق انتخاب داشته باشد (۱۰)؟

۵- مبانی اندیشه مطهّری درباره سقط جنین

دیدگاه مطهّری درمورد عدم جواز مطلق سقط جنین، دیدگاهی جامع و مبتنی‌بر فلسفه، اخلاق و دین است. از مهم‌ترین مبانی استدلال‌های به‌کارگرفته‌شده توسط وی عبارت‌اند از:

۵-۱ ارزش ذاتی حیات: مطهّری معتقد است که هر انسانی، از لحظه انعقاد نطفه، دارای ارزش ذاتی و کرامت انسانی است. به‌عبارت‌دیگر، صرف انسان بودن، فارغ از هر ویژگی دیگری، برای انسان حق حیات قائل می‌شود.

۵-۲ روح انسان: وی درمورد زمان دقیق دمیده شدن روح در جنین، نظرات متفاوتی را از فقهای شیعه نقل می‌کند، اما به‌طورکلی معتقد است که این امر در حدود چهارماهگی بارداری اتفاق می‌افتد. ازنظر وی، پس از دمیده شدن روح، جنین به‌طور کامل انسان محسوب می‌شود و سقط آن به‌منزله قتل نفس است (۲۳). ازنظر او، در شرع اسلام هیچ فرقی نیست میان اینکه علقه را از بین ببرند یا مضغه را از بین ببرند یا جنینی را که اعضایش کامل و تمام شده از بین ببرند یا بچه یک‌روزه یا یک‌ماهه را از بین ببرند (۲۲). از منظر وی، نفس (حیات) محترم است و اسلام قتل آن را در زمره گناهان بزرگ و کبیره محسوب می‌کند. اسلام توصیه می‌کند که «تناکحوا تناسلوا»؛ افراد هرچه اضافه شوند، بهتر است؛ مگر اینکه محذوری مثل کثرت جمعیت باشد. ولی به‌هرحال جلوگیری از پیدایش بچه قبل از انعقاد نطفه، کار حرامی نیست. زن و شوهر با توافق یکدیگر می‌توانند مانع پیدایش جنین بشوند. این‌گونه جلوی افزایش جمعیت گرفته می‌شود، اما اگر جلوی پیدایش را نگیرند و یا حتّی بی‌اختیار بچه پیدا شود، بعد از پیدا شدن، انسانی پیدا شده است و از بین بردن این بچه به هر شکل جایز نیست و حرام است؛ آدم‌کشی است (۱۴).

به‌طورکلی علمای جهان اسلام، به‌ویژه علمای مذهب تشیع که مبانی فکری استاد شهید مرتضی مطهّری نیز ریشه در این مکتب دارد، براساس ادلّه مختلف (قرآن، احادیث، عقل و منطق) بر این باورند که حیات جنینی دو مرحله اساسی (آیات ۱۲ تا ۱۴ سوره مؤمنون) از ابتدای انعقاد نطفه تا زمان دمیده شدن روح و از زمان دمیده شدن روح تا زمان تولد دارد (۳۲، ۲۴، ۳۱). در مرحله دوم، جنینْ انسانی همانند سایر انسان‌هاست و قتل انسان به دلایل متعدد حرام است که ازجمله دلایل، آیه ۱۵۱ سوره انعام است که می‌فرماید: «و لاتقتلوا النفس التی حرم الله الا بالحق». این آیه دلالت بر حرمت سقط جنین بعد از دمیده شدن روح دارد. عقل نیز حکم به حرمت ظلم می‌کند و سقط جنین را ظلم می‌داند؛ زیرا سقط جنین تعدّی نسبت به کسی است که قادر به دفاع از خود نیست

[Downloaded from jrh.mazums.ac.ir on 2026-11-19]
[DOI: 10.32592/Jrh.12.2.84]

(۲۰). اما قبل از دمیده شدن روح، سقط جنین به‌دلیل اینکه دارای حیات نباتی است و انسان بالفعل نیست، قتل نفس محسوب نمی‌شود (۱۵ و ۱۸).

مطهّری معتقد است که ازنظر شرعی و اخلاقی هیچ توجیهی برای سقط جنین وجود ندارد، اما درعین‌حال استثنائاتی هم دراین‌خصوص دارد. وی دو استثنا را برای این حکم قائل می‌شود:

الف- سقط جنین‌درمانی: در مواردی که ادامه بارداری برای مادر خطر جانی داشته باشد، سقط جنین به‌منظور حفظ جان مادر جایز است.

ب- تشکیل ناقص جنین: در مواردی که جنین به‌طور کامل تشکیل نشده باشد و یا دارای نقص عضو باشد که حیات او را تهدید می‌کند، سقط جنین قبل از دمیده شدن روح در آن جایز است (۲۱).

۶-تحلیل منطقی نظریه مطهّری براساس جدول سوات (SWOT):

آیت‌الله مرتضی مطهّری، فیلسوف و متکلم برجسته شیعه، با استناد به آموزه‌های اسلامی، عدم جواز مطلق آن را مطرح کرده‌اند. نظریه وی با توجه به مبانی فقهی و اخلاقی اسلام، دارای چندین نقطه قوّت است:

۶-۴ نقاط قوّت نظریه مطهّری

۶-۱-۱ تأکید بر حرمت نفس انسان: یکی از مهم‌ترین اصول اخلاقی در اسلام، حرمت نفس انسان است. مطهّری با استناد به این اصل، سقط جنین را به‌عنوان سلب حیات یک انسان، عملی حرام می‌داند.

۶-۱-۲ اهمیت حیات از بدو انعقاد نطفه: در دیدگاه اسلامی، حیات از لحظه انعقاد نطفه آغاز می‌شود و جنین به‌عنوان یک انسان در رحم مادر دارای حقوقی است. مطهّری نیز بر این نکته تأکید کرده و سقط جنین را تخطّی از حقوق جنین می‌داند.

۶-۱-۳ توجه به ابعاد روحی و روانی: مطهّری به ابعاد روحی و روانی مسئله سقط جنین نیز توجه کرده و معتقد است که سقط جنین می‌تواند آثار مخرّبی بر روان مادر و جامعه داشته باشد.

بااین‌حال، مطهّری به این نکته نیز اشاره کرده که در برخی موارد خاص و استثنایی، ممکن است سقط جنین مجاز باشد؛ به‌عنوان‌مثال، در مواردی که ادامه بارداری جان مادر را به خطر اندازد یا جنین دارای نقص‌های جدی و غیرقابل‌درمان باشد.

۶-۲ نقاط ضعف نظریه مطهّری

۶-۲-۱ عدم تطبیق کامل با پیشرفت‌های پزشکی: برخی از مفاهیم و استدلال‌های مطرح‌شده در این نظریه، ممکن است با پیشرفت‌های اخیر در حوزه پزشکی و زیست‌شناسی تطبیق کامل نداشته باشد. به‌عنوان‌مثال، با پیشرفت تکنولوژی‌های تشخیصی، امکان تشخیص زودهنگام ناهنجاری‌های جنینی افزایش یافته است که این مسئله می‌تواند در تصمیم‌گیری درباره سقط جنین پیچیدگی‌های جدیدی ایجاد کند.

۶-۲-۲ توجه کمتر به حقوق زنان: برخی منتقدان معتقدند که این نظریه به‌اندازه کافی به حقوق زنان و حقّ انتخاب آن‌ها درمورد بدن خود توجه نکرده است. درحالی‌که حفظ جان مادر یکی از استثنائات ذکرشده در این نظریه است، اما برخی معتقدند که این استثنا به‌اندازه کافی جامع نیست و حقوق زنان را به‌طور کامل تأمین نمی‌کند.

۶-۲-۳ عدم توجه کافی به شرایط اجتماعی و اقتصادی: نظریه مطهّری بیشتر بر ابعاد اخلاقی و دینی مسئله سقط جنین تمرکز کرده و کمتر به شرایط اجتماعی و اقتصادی زنان و خانواده‌هایی که با بارداری ناخواسته مواجه می‌شوند، توجه کرده است.

۶-۳ فرصت‌های نظریه مطهّری

۶-۳-۱ بنیان اخلاقی قوی: این نظریه برپایه اصول اخلاقی و دینی استوار است و به ارزش والای حیات انسانی و مسئولیت‌پذیری افراد تأکید دارد. این بنیان اخلاقی قوی می‌تواند به‌عنوان یک مرجع برای تصمیم‌گیری در مسائل اخلاقی مرتبط با سقط جنین مورداستفاده قرار گیرد.

۶-۳-۲ توجه به ابعاد روحی و روانی: مطهّری به ابعاد روحی و روانی مسئله سقط جنین توجه کرده و معتقد است که این عمل می‌تواند آثار مخرّبی بر روان مادر و جامعه داشته باشد. این نگاه جامع به اهمیت حمایت‌های روانی و اجتماعی از زنانی که با بارداری ناخواسته مواجه هستند، اشاره دارد.

۶-۳-۳ تأکید بر خانواده و جامعه: نظریه مطهّری به اهمیت خانواده و جامعه در حفظ ارزش‌های انسانی تأکید دارد. این نگاه می‌تواند به تقویت نهاد خانواده و ایجاد

[Downloaded from jrh.mazums.ac.ir on 2026-11-19]
[DOI: 10.32592/jrh.12.2.84]

جامعه‌ای سالم‌تر کمک کند.

۶-۴ تهدیدهای نظریه مطهّری: مواردی که به‌عنوان تهدید این نظریه می‌توان بدان‌ها اشاره کرد، عبارت‌اند از:

۶-۴-۱ محدودیت حقّ آزادی فردی: برخی از نظریات فردگرایانه، حقّ مطلق فرد را در تصمیم‌گیری درباره بدن خود، ازجمله حق سقط جنین، مطرح می‌کنند و هرگونه محدودیتی بر این حق را نقض آزادی فردی می‌دانند.

۶-۴-۲ تبعیض جنسیتی: برخی از جریان‌های فمینیستی رادیکال، سقط جنین را به‌عنوان یک حقّ اساسی زنان برای کنترل بدن خود تلقّی می‌کنند و هرگونه محدودیتی بر این حق را به‌عنوان تبعیض جنسیتی می‌دانند.

۶-۴-۳ افزایش آمار سقط جنین: برخی معتقدند که محدودیت‌های قانونی بر سقط جنین به افزایش سقط‌های غیرقانونی و ناایمن منجر می‌شود و سلامت زنان را به خطر می‌اندازد.

نتیجه‌گیری

در این پژوهش به نتایج زیر رسیدیم:

الف. دیدگاه‌های مطهّری و داوکینز درمورد سقط جنین کاملاً متفاوت بوده است. در دیدگاه مطهّری، احترام به شأن و شخصیت انسانی جایگاه مهمی دارد و جنین انسان به‌عنوان یک شخص کامل در نظر گرفته می‌شود، ولی در دیدگاه داوکینز جنین انسان در سطح جنین حیوانات قرار داده می‌شود.

ب. نقطه اتصال این دو نظریه زمانی است که جنین بیمار یا باعث مرگ مادر شود که دراین‌صورت هر دو اندیشمند پذیرفته‌اند که سقط جنین انجام شود.

پ. حقّ زیستن (حیات) دایره مدار حیات است. هر موجودی که ازنظر بیولوژیکی (زندگی) حیات داشته باشد، از حقّ حیات نیز برخوردار است، گرچه خود آگاه به این حق نباشد و نتواند مطالبه کند. حتی حیوانات و گیاهان نیز از حقّ حیات برخوردار هستند. همان‌گونه که بیمار با سطح هوشیاری پایین که فقط زندگی نباتی (گیاهی) دارد نیز از حقّ حیات برخوردار است و دیگران این اجازه را ندارند درمورد مرگ یا زندگی و حیات او تصمیم بگیرند، ما حقّ از بین بردن (گرفتن حیات) آن‌ها را بدون هیچ دلیلی نداریم. دلیل ما بر این مسئله تنقیح مناط (استخراج ملاک حکم) است؛ یعنی استنباط و دلیل بنیادینی که باعث می‌شود که ما از بین بردن انسان‌های بالغ را ازنظر اخلاقی و وجدانی نادرست به‌شمار آوریم؛ زنده بودن و حیات داشتن آن‌ها، نه رشد روان‌شناختی و عقلانی آن‌ها.

ت. موضوع این نیست که آیا جنین حقّ حیات و زنده ماندن دارد یا ندارد، بلکه موضوع این است که آیا ما حقّ کشتن، از بین بردن و گرفتن حیات جنین را داریم یا نداریم؟ ممکن است فردی برای خود چنین استدلال کند که جنین یک حیوان است و برای جنین هیچ گونه شأن و منزلتی قائل نگردد، اما این بدان معنی و مفهوم نیست که باعث شود ما احساس کنیم برای ما حقّی ایجاد شده است که می‌توانیم او (جنین) را از بین ببریم. اثبات حقّ کشتن برای خود، نیازمند دلیل و برهان است. کسی ذاتاً حقّ گرفتن و سلب حیات و حقّ زیستن از موجود زنده دیگری را دارد که خودش این زیستن و زنده ماندن را به او داده باشد و آن ما نیستیم.

ث. حقّ حیات انسانی از لحظه تحقّق و شکل‌گیری انسانیت و فردی از نوع انسان شدن ثابت می‌شود. پس مهم این است که مشخص کنیم جنین چه زمانی فردی از نوع انسانی (شکل‌گیری انسانیت) می‌شود. رشد و تکامل ابعاد روان‌شناختی به‌تنهایی نمی‌تواند ملاک و معیار مناسبی برای تعیین حدود انسانیت باشد؛ چراکه لازم می‌آید بسیاری از افراد انسانی از دایره و مدار انسان بودن خارج شوند و بسیاری از انسان‌ها داخل در انسانیت گردند. بنابراین بهترین ملاک تمیزدهنده و متمایزکننده انسان از غیرانسان، رشد بیولوژیکی و ساختاری است. والدین، ارگان‌های ظاهری و خصوصیات ژنتیکی سه عامل مهم در تعیین نوع موجودات هستند. علم پزشکی زمان تحقّق این ارگان‌ها را مشخص کرده است و درمورد هر جنین هم ازطریق روش‌های تشخیصی روزآمد و نوین، همچون سونوگرافی و آمینوسنتز و... می‌تواند مشخص کند که جنین در هر زمان در کدام مرحله از رشد و نموّ خود به سر می‌برد. تعامل علم پزشکی و فقه پویا می‌تواند رهگشای جامع‌الاطراف را رقم بزند.

مسئله سقط جنین گرچه یک مسئله پیچیده و چندوجهی و نیازمند بررسی دقیق‌تری از جنبه‌های مختلفی است، اما در ارزیابی کلی ما، نظریه مطهّری به دلایل ذکرشده در ارزیابی جدول سوات، سازگاری بیشتری

[Downloaded from jrh.mazums.ac.ir on 2026-11-19]

[DOI: 10.32592/Jrh.12.2.84]

با اخلاق، عقلانیت اجتماعی و اعتقادات دینی نسبت به نظریه داوکینز دارد.

References:

1. Aqaee M. Medical ethics in Islam and Zoroastrianism. Qom: Islamic Research Foundation ; 2005.
2. Atrak H. Philosophical reasons of supporters and opponents of abortion. Ethics and Medical History. 2008;1(3):55-64.
3. Bandvar F. Woman, Rights and Freedom. Tehran: Agah Publications. 2005.
4. Barbour J. The Theory of Evolution. Translated by Sadighi F. Tehran: University of Tehran Press; 1964.
5. Behjeti Ardakani Z. The necessity of examining various dimensions of abortion in Iran. Barori va Nabari. 2003; 6(4): 299-320.
6. Beheshti SMH. Family health and planning. Tehran: Boq'eh Press; 1999,
7. Beheshti SMH. Health and Family Planning. 1st ed. Tehran: Boq'eh; 2000.
8. Colson C. The God Gene: How Genetics is Revealing Our Spiritual Nature. Translated by Fuladi H. Tehran: No Publications; 2004.
9. Cunningham FG, Leveno KJ, Bloom SL, Hauth JC, Williams DJ. Obstetrics. 23rd ed. New York. : McGraw-Hill ; 2010. p. 215.
10. Darwal A. Ethical Theories. Tehran. Samt Publications; 2003.
11. Dawkins R. The Ancestor's Tale: A Pilgrimage to the Dawn of Life. Boston, MA: Houghton Mifflin; 2006.
12. Farokhi Balajadeh A, Zamani Amir Abas A. An Examination of Richard Dawkins' Materialistic Arguments about God and Evolution. Journal of Philosophical Studies of Religion. 2013; 1(2): 105-128.
13. Frankena W. Ethical Theories. Translated by Rajabzadeh A. Tehran: Allameh Tabatabaei University Press; 1997.
14. Grafton R. Philosophy of Biology. Translated by Gholami P. Tehran: Hermeh Publications ;2006.
15. Hasanzadeh A. Investigating the causes of abortion as a threat to social security. Humanities and Islamic Sciences in the Third Millennium. 2022; 2(۱): 269-278.
16. Hosseini Beheshti SMH. Family health and planning. Tehran: Boq'eh Press; 1999.
17. Hanyz A. Fundamental Concepts of Ethics. Translated by Hosseini SM. Tehran: Ney Publication ; 2003.
18. Islami SH. Ethical approaches to abortion. 2013; 6: 3۲۱-3٤۲.
19. Khoi SA. Maban-e Takmale al-Manhaj. Vol. 2. Qom: Elmieh Publications; 1988.
20. Khoi SA. Maban-e Takmale al-Manhaj. Vol. 2. Qom: Elmiah Publications; 2022.
21. Makarem Shirazi N. Important Jurisprudential Researches. Tehran: 1999.
22. Motahhari M. Sexual Ethics. Vol. 19. Tehran: Sadra Publications; 2009.
23. Motahhari M. The Legal System of Women in Islam. Vol. 19. Tehran: Sadra Publications; 2010.
24. Motahhari M. Notes of Professor Motahhari. Vol. 2. Tehran: Sadra Publications; 2011.
25. Muhaqqiq Hilli. Shara' al-Islam fi Masa'il al-Halal wa al-Haram. Vol. 4, 2nd ed. Tehran: Esteqlal Publications ; 1989.
26. Mohseni A. Abortion in Islamic Jurisprudence. Fertility and Infertility Journal. 2005; 6(4):. 390-397.
27. Nikzad A, Jursaraei SG. A study of abortion from a jurisprudential perspective. Islam and Health Journal. 2014; 1(1): 29-37.
28. Nistani Z, Alebouyeh A. The Good Samaritan and the Permissibility of Abortion. Journal of Philosophical Interactions. 2017; 7(19): 59-88.
29. Richard G. A History of Christian Ethics. Translated by Behshti A. Tehran. Soroush Publications ; 2001.
30. Solimani N. Medical Jurisprudence. Tehran: Mizan Publications; 2005.
31. Sharaf R. Richard Dawkins' Argument in Defense of Abortion. Philosophical Reflections. 2019;9(22): 183-212.
32. The Holy Quran, Al-Muminun (13).
33. The First Martyr. Al-Lum'ah al-Dimashqiyah. 1st ed. Qom. Dar al-Fikr ; 1992.
34. Tusi MBH. . Al-Khilaf. Vol. 5, 1st ed. Qom. Islamic Publications Institute ; 1996.
35. World Health Organization. Abortion care guideline. Geneva: World Health Organization ; 2022.

[Downloaded from jrh.mazums.ac.ir on 2026-11-19]

[DOI: 10.32592/Jrh.12.2.84]